

**НАРОДНИЙ МУЗЕЙ ІСТОРІЇ
ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА**

ПолтНТУ 2016

**Хай живе Національний університет –
Наукова думка, що дає нам злет,
Джерело ґрунтовних, професійних знань
Гідне розв’язання непростих питань.**

**Не за для службової кар’єри
Ми долаємо наук бар’єри.
А тому вивчаємо складні закони,
Щоб були в столітті новому Ньютони.**

**Молоді, завзяті, енергійні,
Ми збагнем секрети професійні –
Університет наш готує злет
Viva! Viva! Університет!**

**Хай живе технічний університет –
Це постійний пошук і експеримент,
Це найвищий рівень, світовий стандарт,
Це до творчих злетів необхідний старт.**

**Кондратюк славетний дав тобі ім’я,
Ми – його нащадки, як одна сім’я,
Понесем посвіту крізь життєвий рух
Університетський незгасимий дух!**

**Народний музей історії
Полтавського національного
технічного університету
імені Юрія Кондратюка**

Путівник

Автор тексту к.і.н. Н.К. Кочерга.

Фото В.А. Масюк.

Оператор електронного набору Н.К.Кочерга.

Адреса народного музею:

36011 Полтава
Першотравневий просп., 24
кім. 203 (центр. корп.)
Народний музей працює щодня
з 9.00 до 16.00 години.
Вихідний день - субота, неділя.

М.т. (050) 5834451 Н.К.Кочерга

Для нотаток

У мальовничому куточку зеленої красуні Полтави розташований Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка – потужний вищий навчальний заклад Полтавського регіону.

Центральний корпус університету – пам’ятка архітектури першої половини XIX ст. (архітектор Л.І.Шарлемань, 1828-1832 рр.) – складова частина архітектурного ансамблю міста Полтави. Знайомство першокурсників і гостей навчального закладу з історією національного технічного університету імені Юрія Кондратюка традиційно розпочинається у народному музеї історії університету. Він заснований у травні 1975 року силами співробітників та студентів Полтавського інженерно-будівельного інституту.

У 1986-1989 роках за дорученням ректорату кандидат історичних наук, доцент Н. К. Кочерга розробила нову концепцію музею, позбавлену від ідеологічних міфів, провела глибоку пошукову науково-дослідницьку роботу та оформила її результати відповідно до вимог музеєзнавчої науки.

Нині експозиція музею має 10 розділів, де розташовано понад тисячу експонатів, які знайомлять відвідувачів із історією головного корпусу, а також із етапами розвитку та традиціями колективу навчального закладу.

70-річчям навчального закладу ухвалою колегії управління культури Полтавської обласної державної адміністрації музею університету присвоєно статус **народного**. В 2003, 2008, 2013 роках за підтримки і консультативної допомоги Полтавського обласного краєзнавчого музею імені Василя Кричевського статус народного музею Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка було підтверджено ухвалою колегії управління культури Полтавської обласної державної адміністрації.

Науково-педагогічний колектив Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка через діяльність народного музею історії навчального закладу утворює дух Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» про те, що університет є інноваційним центром, культурно-просвітницьким осередком для шкільної та студентської молоді Полтавщини.

Полтавський дівочий інститут (Інститут шляхетних дівчат) засновано 12 грудня 1818 року на кошти дворянства з ініціативи дружини Полтавського та Чернігівського генерал-губернатора князя М. Г. Рєпніна – Варвари Олексіївни.

В. О. Репніна

М. Г. Репнін-Волконський

Цей навчальний заклад став першим серед губернських міст і шостим у Російській імперії середнім навчальним закладом для дворянок. На той час середніх навчальних закладів світського характеру в Полтаві було тільки два: народне училище, відкрите 1799 року графом С.С.Потоцьким, перетворене потім у повітове, та цивільна гімназія, відкрита в 1808 році.

Середній навчальний заклад для жіноцтва у Полтаві – один із найдавніших в Україні. Він заснований на благодійницьких засадах майже одночасно з ліцеями Рішельєвським в Одесі (1817 р.), Крем'янецьким (1819 р.), Ніжинською гімназією вищих наук (1820 р.).

В.О. Репніна, донька міністра освіти Олексія Розумовського, онука останнього гетьмана Лівобережної України Кирила Розумовського, палка прихильниця культурно-просвітницьких ідей.

Велика діорама народного музею історії присвячена майбутньому місцю роботи випускників будівельного факультету, ровесника навчального закладу.

Останній розділ експозиції знайомить відвідувачів музею із золотим фондом навчального закладу – його випускниками, серед яких лауреати державних премій у галузі науки, техніки, архітектури, академіки, доктори наук, професори, заслужені будівельники, працівники науки і техніки, працівники освіти, науки і культури, відповідальні управлінці.

1998 року за активну науково-дослідницьку, культурно-виховну й громадську роботу та у зв'язку із

На малій діорамі зображено місто-побратим Полтави у 90-ті роки ХХ ст. Велико-Тирново (Болгарія).

Приїхавши в 1816 р. разом із чоловіком до Полтави, відкрила у своєму домі на власні кошти пансіон для збіднілих дворянських дівчат, замість закритого на той час такого ж пансіону (існував із 1808 р.) Параски Яківни Кочубей, дружини відомого своїм меценатством багатого полтавського поміщика Семена Михайловича Кочубея, нащадка В.Л. Кочубея.

Прагнучи благодійності, В.О. Репніна звертається до полтавського дворянства з пропозицією створити для освіти і виховання дворянських дітей, особливо із збіднілих родин, дівочий інститут за прикладом заснованого в Санкт-Петербурзі (1764 р.) за проектом І.І. Бецького

Дмитро Левицький.
Портрет Глафіри Алімової
(Смолянка) 1776 р.

“Воспитательного общества благородных девиц”. Відкрите 5 травня 1765 року при Воскресенському Смольному Новодівичому монастирі виховне товариство для дворянок ставилось царським урядом за зразок для дворянства провінцій Російської імперії, оскільки давало початки суспільного виховання дворянок.

Згідно з програмою державного виховання дворянських дівчат із 6-ти до 18-річного віку, розробленою І.І. Бецьким, увесь цей час діти не повинні були бачити свої сім'ї. Моральне виховання як для хлопчиків, так і для дівчаток було

однаковим. Різниця ж між ними була в змісті освіти, глибина якої для дівчаток не вважалася за потрібну. "Навчально-виховний цикл для дворянських дівчат розподілявся на 4 класи (віки), навчання в кожному з яких тривало 3 роки.

У першому (від 6 до 9 років) викладалися російська та іноземні мови (французька, німецька), арифметика, малювання, танці, музика (вокальна й інструментальна), шиття і рукоділля.

У другому (від 9 до 12 років) викладалися географія з історією та деяка частина економіки чи домобудівництва.

У третьому (від 12 до 15 років) додавалось читання історичних і повчальних книг, частково архітектура і геральдика.

У четвертому віці (від 15 до 18 років) призначалось дівчатам перевіряти своє навчання майже самою практикою. Більшу частину часу вони повинні були витратити на інші заняття: чергувати щотижнево по господарству, вести записи про витрати, здійснювати платежі, визначати ціну товару за його якість, дивитися, щоб у всьому був зразковий лад і чистота.

Окрім цього, по дві дівчини мали щодня чергувати в інших класах як помічниці класних дам. І від цієї практики, як записано в статуті Смольного інституту шляхетних дівчат, „звикати зарані, як їм, будучи матерями, навчати дітей своїх і у власному своєму вихованні знайти собі опору, в якому б стані їм жити не довелось”.

В експозиції викладені підручники з грифом МОН України, навчальні посібники, монографії членів науково-педагогічного колективу.

Про міжнародні зв'язки та співробітництво колективу інформує розділ експозиції музею, де представлено листування з випускниками-іноземцями.

пишається Лауреатами Державної премії України в галузі науки і техніки, архітектури Лобурцем А.Т., (1997), Вахненком П.Ф.(1998), Вадимовим В.М.(2000 р.), Онищенком В.О., Онищенком О.Г. (посмертно), Пічугіним С.Ф.,Стороженком Л.І., Семком О.В. (2011), Онищенко С.В., Самойлік М.С., Соловйов В.В. (2014).

Вчені підготували Каталог сучасних наукових розроблень Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, у якому представлені 144 здобутки наукових шкіл навчального закладу. Це дає можливість інженерам-практикам, керівникам підприємств ознайомитись із технічними розробками науковців університету та впровадити їх у промислове виробництво, а також скористатися інженерними та практичними послугами з науково-технічних та економічних питань.

Наступні розділи експозиції побудовані за тематичним принципом, де розкрито науково-дослідницьку, громадську, міжнародну діяльність колективу. На стендах вміщені фото засновників наукових шкіл, студентських лідерів.

Для занять із вихованками призначались класні дами в усіх класах, котрим наказувалося понад усе привчати дівчат до слухняності. “Старатися, щоб дівчата не звикали надмірно пишатися або мати понурий вигляд. Над усе настановляти їх в основах благорозумності, доброзичливості, благопристойності, благородної, а не вимушеної ввічливості й усіх добродійностей. Щоб від юності і до віку привчені були до добродійності, ввічливості, лагідності й приємних розмов не тільки з рівними, але з найостаннішими, якого б звання хто не був”.

У перших числах січня 1817 року проект утворення в Полтаві дворянського благодійницького інституту з пояснювальною до нього запискою княгиня Рєпніна передала для зачитування в нещодавно зведеному (1810 р., архітектор О. Захаров) будинкові дворянського зібрання (нині кінотеатр імені І.П. Котляревського). Серед 25-ти пунктів указанного проекту слід виокремити загальноустановчі, навчально-педагогічні, фінансово-економічні положення. У проекті зазначалося, що в основу створення дівочого інституту покладена благодійницька турбота дворянства про долю 15-ти (за кількістю повітів) збіднілих дворянських дочок, яким буде забезпечене належне до їх стану виховання і влаштування подальшого життя після закінчення цього навчального закладу.

Прийом до Полтавського дівочого інституту передбачалося здійснювати на основі існуючих правил, установлених для вихованок дівочих інститутів

Російської імперії. Управління всіма справами інституту доручалося раді, створеній дворянством, яка щорічно мусила звітувати про роботу на зборах інституту та публікувати цей звіт для оприлюднення на дворянському зібранні.

Княгиня передбачала проектом, що для дівчат-дворянок повинні викладатися правила високої моралі спеціально для цього запрошеними викладачами, включаючи й іноземних. Навчання пропонувалося вибудовувати за наступними предметами: Закон християнський, російська мова, чистописання, граматики, синтаксис, риторика і логіка, арифметика (перші чотири дії до прогресії), географія й історія (скорочені); малювання, танці, музика, мови іноземні (французька та німецька), їх граматики і синтаксис. Поняття про домашнє господарство, економне його ведення, рукоділля, що окремо зазначалося в проекті, слід розглядати як особливо важливі предмети при вихованні дівчат із збіднілих дворянських родин для оволодіння ними навичками утримувати себе і родину.

Зібрання полтавського дворянства, очолюваного щойно обраним губернським маршалом, дійсним статським радником В.І. Чарнишом, того ж дня своїм актом ухвалило проект, запропонувавши на утримання дівочого інституту пожертвувати від дворянства 50 коп. з кожної селянської душі, яка була у їх власності. 12 січня 1818 року дворянське зібрання затвердило Положення про благодійницький для дворянок інститут, його штат і правила для набору 15-ти вихованок у повітах.

роки О.Шаргея його захоплення у галузі ракетної і космічної техніки.

Ураховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності Полтавського державного технічного університету імені Юрія Кодратюка, його вагомий внесок у розвиток національної освіти і науки Указом Президента України від 27 березня 2002 року університету присвоєно статус **національного**.

Новітні досягнення науково-педагогічного колективу університету подані в центральній частині експозиції. Серед них: Почесна Грамота Кабінету Міністрів України (2010 р.), Привітання Президента України з нагоди 75-річчя навчального закладу та інші. Начальний заклад

Четвертий розділ експозиції знайомить відвідувачів із складними роками відбудови зруйнованого інституту, якому фашистами завдано збитків у роки Великої Вітчизняної війни на загальну суму понад 6 млн. крб. у цінах тих років.

Перші десять післявоєнних років, тобто два студентських випуски, колектив викладачів і студентів інституту працював у пристосованому приміщенні по вул. Шевченка, 10. Країна лежала в руїнах, тому потреба у інженерах-будівельниках зростала невпинно. Від ректора І. С.Доценка – випускника будівельного факультету, учасника Великої Вітчизняної війни – до навчального майстра, викладачів і студентів – всі брали участь у відбудові зруйнованого приміщення навчального закладу та міста Полтави.

З 1961 року навчальний заклад перейменовано у Полтавський інженерно-будівельний інститут, з 1993 року – Полтавський технічний університет.

21 червня 1997 року з нагоди 100-річчя від дня народження нашого земляка, піонера теоретичної космонавтики, блискучого інженера та винахідника Юрія Васильовича Кондратюка (О.Г. Шаргея), Постановою Кабінету Міністрів України університетові присвоєне його ім'я. На честь видатного теоретика космонавтики в музеї розгорнута постійно діюча виставка матеріалів із архіву його першого біографа, двоюрідного брата А.В.Даценка. Увагу відвідувачі привертають фотодокументи, які розповідають про дитячі та юнацькі

На квітень 1818 р. зібрані від дворянства пожертви в сумі 36 187 крб. було передано одному зі членів дворянської ради – маршалу Полтавського повіту С.Ф. Левенцю – з метою зайнятися пристосуванням дерев'яного з флігелями 16-кімнатного будинку С.М. Кочубея під дівочий інститут, а вже у травні на частину асигнованих радою грошей у ньому розпочалися будівельні роботи.

Після отримання в серпні 1818 р. із міністерства народної освіти (Петербург) Положення про Полтавський дівочий інститут з дозволом приступити до його виконання дворянська рада з 1 жовтня 1818 р. узяла на роботу перших чотирьох класних дам і розпочала набір 15-ти дівчат дворянського громадського утримання. 1 листопада посаду директриси посіла запрошена з Парижа мадам Юлія Реньї.

Дівочий інститут у Полтаві здійснював навчання і виховання дворянок, а пізніше й представниць інших станів, сто років – із 1818 по 1918 роки.

Майже 10 років цей навчальний заклад діяв на кошти дворян, а з 17 вересня 1827 року, згідно з клопотанням генерал-губернатора М.Г. Рєпніна указом царя його перетворено із дворянського в урядовий. Розпорядження указу передбачали не тільки виділення коштів із державної казни на утримання 60-ти вихованок, починаючи із 1 січня 1828 року, а й наказувалося міністру фінансів асигнувати з казни в Полтавський приказ громадського притулку 200 000 карбованців у

чотири терміни, щорічно по 50 тисяч карбованців, на побудову мурованого будинку для Інституту.

План архітектурної забудови, виконаний зодчими Штаубертом і Шарлеманем, було затверджено у Санкт-Петербурзі в 1828 році. Зведення будівель головного корпусу дівочого інституту в Полтаві завершилося 4 вересня 1832 року.

Іван Петрович Котляревський
на прохання В.О. Рєпніної з жовтня 1823 по червень 1838 року здійснив переклад з французької на російську мову теологічної праці Дюкєня «Размышления о расположении, с каким должно приступать к чтению и размышлению Святого Евангелия от Луки »

викладачів і співробітників на фронт, евакуацію колективу навчального закладу до м. Уральська (Північно-Західний Казахстан). За роки евакуації і війни 1941-1945 рр. підготовлено понад 2000 інженерів-будівельників, більшість із яких направлені до діючої армії, виявляючи там мужність і героїзм у боях із фашистами. 267 студентів, викладачів, співробітників інституту воювали на фронтах. Серед викладачів-учасників бойових дій – доцент кафедри вищої математики Д.М. Батіщев, який особисто встановив прапор Перемоги на початку травня 1945 р. на одному з великих адміністративних будинків у центрі Берліна.

9 травня 1975 р. на честь 30-річчя Перемоги силами викладачів і студентів на території навчального закладу встановлена Пам'ятна стела й скульптурний барельєф (автори Л. Вайнгорт і В. Чарнецький) студенту і студентці інституту.

Т.Я. Гардасевич став засновником наукової архітектурної школи навчального закладу.

На експозиційних стендах цього розділу вміщені фото перших викладачів, студентів, директорів інституту серед яких:

Д.І. Ілляшенко
1930-1934

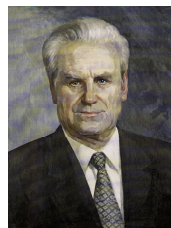
Т.Т. Манько
1935-1937

Л.М. Даманський
1938-1953

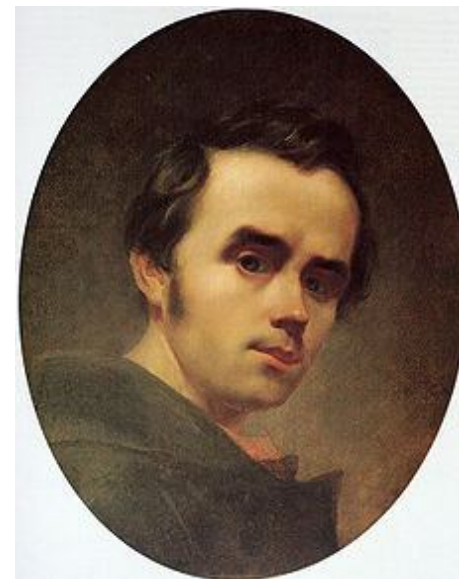
І.С. Доцнеко
1953-1982

О.Г. Онищенко
1982-2003

Третій розділ експозиції присвячений героїчній участі працівників інституту у Другій світовій війні. Його матеріали розповідають про мобілізацію студентів,

Тарас Григорович Шевченко
наприкінці червня – початку липня 1845 року приходив до начальниці Інституту шляхетних дівчат С.І. Засс (передплатниці його альбому «Живописная Украина») з приводу його розповсюдження

В 1859 році у Смольний інститут (Петербург) призначений інспектором К.Д.Ушинський, у майбутньому відомий теоретик педагогіки, який, провівши низку прогресивних заходів, реорганізував навчання та виховання в дівочому інституті. Зокрема, запровадив нові навчальні плани, організував предметно-урочну систему занять, запровадив лабораторні заняття з фізики, відкрив педагогічний клас, де дівчата як дворянського, так і міщанського стану мали змогу здобувати педагогічну підготовку для роботи

виховательками. К.Д.Ушинський дозволив смолянкам, а значить і вихованкам губернських дівочих інститутів, зустрічі із сім'ями на канікули та свята, чим значно нейтралізував відірваність інституток від суспільства, що породжувало спотворені уявлення про навколишнє середовище. Завдяки реформаційній діяльності К.Д. Ушинського в інститутах шляхетних дівчат у другій половині XIX ст. запроваджені раціональні засади підготовки вихованок до майбутнього життя в суспільстві, які закладали основи формування цілісних особистостей.

Значну роль у цьому відігравав вплив яскравих особистостей – викладачів інститутів шляхетних дівчат. Наприклад, у Полтаві серед викладачів дівочого інституту – сузір'я видатних представників української, чеської, російської культур.

П.П. Гулак-Артемівський
(1790-1865)

Понад тридцять років здійснював нагляд за навчальною частиною видатний український байкар, колишній ректор Харківського університету В. Каразіна, професор цього ж університету П.П.Гулак-Артемівський. П'ять доньок П.П. Гулака-Артемівського – Аполлінарія, Єфросинія, Марія, Наталія і Клеопатра в 1854-1865 рр

навчалися у Полтавському Інституті шляхетних дівчат.

Другий розділ експозиції присвячено висвітленню історії створення першого в країні інституту інженерів сільськогосподарського будівництва.

На п'яти кафедрах єдиного будівельного факультету працювали 33 викладачі, навчалися 282 студенти. Серед перших викладачів інституту – дипломник видатного українського вченого-інженера Є.О. Патона, випускник Київського політехнічного інституту М.С. Торяник, дипломник відомого вченого Є.О.Патона. Саме М.С.Торяник заснував в інституті наукову школу залізобетону.

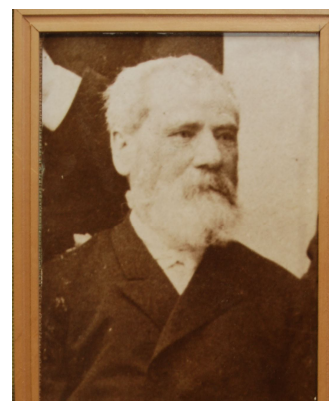
Випускник Петербурзького інституту цивільних інженерів, колишній губернський архітектор м. Полтави

вінчання у церкві Інституту шляхетних дівчат доньки Софії Миколаївни Бикової із Сергієм Дмитровичем Данилевським, внучатим племінником відомого російського письменника Г. П. Данилевського.

Отже, Полтавський дівочий інститут виховав плеяду визначних людей – патріотів, гуманістів – і тим самим зробив неоціненний внесок у культурно-освітній та мистецький розвиток Полтавщини. Прекрасні гуманістичні освітні традиції, які були зароджені тоді, продовжуються й на даний час.

Науково-освітні й педагогічні традиції було започатковано такими видатними представниками як П.П. Гулак-Артемівський, Л.І. Боровиковський, В.В.Капніст, М.М. Цертелєв, Ф.І.Ткаченко, К.В.Рощина, І.К.Зайцев, В.О.Волков, А.Едлічка та ін. За сторічну історію діяльності цього навчального закладу в ньому бували І.П.Котляревський, Т.Г.Шевченко. Його випускницями були: Любов Яновська, подруги Кобзаря сестри Псьол – художниця Глафіра і поетеса Олександра, художниця-мініюаристка Юлія Волкова, шість дочок Данилевських – представниць полтавської гілки нащадків Пушкіна й Гоголя.

56 років присвятив дівочому інституту як викладач фортепіанної гри та італійського співу видатний чеський музичний педагог і композитор Алойз Едлічка, відомий збирач та видавець музичного українського фольклору, автор першої музичної редакції п'єси І.П. Котляревського «Наталка-Полтавка».

Алойз Едлічка

Довгі роки викладали малювання для дворянських дівчат відомі російські художники-демократи, випускники Петербурзької академії мистецтв

І.К.Зайцев і В.О. Волков.

У 1878 році (двадцять сьомий випуск) закінчує дівочий інститут “із шифром” (тобто з високими успіхами) Любов Щербачова, в майбутньому відома українська письменниця-демократка, громадський діяч Л.О. Яновська, творчість якої високо цінував І.Я.Франко.

Любов Яновська

У 1881 році із срібною медаллю закінчує дівочий інститут у Полтаві Олександра Шейдеман і два роки викладає в ньому вокал та гру на фортепіано. Вона стане в майбутньому дружиною Панаса Мирного, чудовою матір'ю його синів.

Марія і Микола Бикови

Особлива сторінка історії Інституту шляхетних дівчат у Полтаві – навчання у ньому з кінця XIX ст. до 1918 р. шести правнучок О.С. Пушкіна і М.В. Гоголя: Софії, Наталії, Марії, Тетяни, Анни, Олени Бикових. Адже

саме у Полтаві взяла початок одна з 58 гілок нащадків геніального російського поета О.С. Пушкіна, яка поріднила його з М.В. Гоголем. Старший син сестри М.В. Гоголя Єлизавети Василівни і полковника Володимира Івановича Бикова Микола Володимирович (тобто племінник Гоголя) через 45 років після смерті О.С. Пушкіна і через 29 років після смерті М.В. Гоголя обвінчався 30 серпня 1881 році в Лопасні під Москвою з онукою Пушкіна Марією Олександрівною.

Сім'я Бикових (полтавських нащадків О.Пушкіна та М.Гоголя).

Унаслідок цього, якщо можна так висловитися, посмертного родичання Пушкіна і Гоголя 41 особа із нащадків Пушкіна є одночасно найближчими родичами М.В. Гоголя, який, як відомо, прямих нащадків не мав. За підрахунками дослідників генеалогії видатних письменників, нині кожний четвертий нащадок Пушкіна є родичем Гоголя.

Після виходу у відставку М.В. Бикова, молода сім'я приїздить до Полтави, де мешкала сестра М.В. Гоголя Ганна Василівна Гоголь. Вона замінила племіннику та його чотирьом братам і сестрам рано померлу Єлизавету Василівну. Невдовзі Бикови переїзять у Василівку, родове село Гоголів, де їх зустріла сестра Гоголя Ольга Василівна Головня. М.В. Бикову належало дві треті гоголівського помістя. Саме там до 1919 року в родині Бикових за 37 років спільного життя народжуються діти: два сини – Олександр (1883 р.н.) і Володимир (1895 р.н.) і сім доньок – Єлизавета (1884 р.н.), Софія (1887 р.н.) Наталія (1888 р.н.), Марія (1890 р.н.), Тетяна (1894 р.н.), Анна (1897 р.н.), Олена (1899 р.н.).

Діяльна Марія Олександрівна влаштовує недільні школи для селянських дітей, які не могли навчатися в земській школі через нестатки; за прикладом Ольги Василівни, сестри М.В. Гоголя, лікує селян.

На початку XX століття Бикови переїзять до Полтави, де їх доньки, за винятком Єлизавети, стали навчатися в Інституті шляхетних дівчат. Збереглася листівка, якою 23 лютого 1907 року Марія Олександрівна і Микола Володимирович Бикови запрошують гостей на